

דף כא

- ל.ב. מה דין מעילה בשולח שליח, באופנים הבאים?
- א. אמר לו הבא מן החלון והביא לו, ואמר המשלח, לא היה בלבי על זה אלא על זה.
- ב. 'הבא לי מן החלון' והביא לו מן הדלוסקמא.
- ג. שלח מעות הקדש (בשגגה) ביד חרש שוטה וקטן ליקח בהם דבר מה ועשו שליחותו, או שינו ולקחו דבר אחר.
- ד. שלח ביד פקח ונוצר המשלח; נזכרו שניהם, המשלח והשליח.
- ה. נתן לו פרוטה ואמר 'הבא לי בחציה נרות ובחציה פתילות', והלך והביא בכולה פתילות או בכולה נרות; וכן להפך.
- ו. 'הבא לי בחציה נרות ובחציה פתילות' והלך והביא לו נרות ממקום פתילות ופתילות ממקום נרות.
- ז. נתן שתי פרוטות לשליח להביא לו פרי או חפץ מסוים, והביא לו בפרוטה אחת את מה שביקש, ובפרוטה האחרת הביא לו דבר נוסף.
- א. אמר לו 'הבא מן החלון' והביא לו, אעפ"י שאמר המשלח לא היה בלבי אלא מזה (כלומר מחלון אחר ולא מחלון שהבאת (תוס'). או: בלבי היה על חפץ אחר שבאותו חלון. כן פרש השפ"א) – המשלח מעל שהרי נעשתה שליחותו, ודברים שבלב אינם דברים.
- ב. 'הבא מן החלון' והביא לו מן הדלוסקמא, או להפך – השליח מעל, שלא עשה שליחותו. אם היה המשלח גזבר – לא מעל השליח אלא לכשיוציא המשלח את החפץ, אבל קודם לכן לא מעל, שלא הוציא מרשות הקדש (עפ"י תוס').
- בספר קרן אורה פרש דברי המשנה באופן שהשליחות היתה להוציא את ההקדש, אבל כשהשליח נטל עבור המשלח – לא מעל השליח גם אם שינה משליחותו. ואולם בראשונים מבואר שגם כשלקח עבור המשלח ולא עבור עצמו – מעל.
- ג. שלח ביד חש"ו; אם עשו שליחותו – המשלח מעל, ואף על פי שאינם בני שליחות הרי נעשתה שליחותו ורצונו.
- לא עשו שליחותו – חנווני מעל (לכשיוציא המעות. כי המעות שהגיעו לידו עדיין של הקדש הן שהרי בעה"ב לא מעל כי לא נעשתה שליחותו, והחש"ו גם כן אינם בני מעילה. עפ"י רש"י ותוס').
- משמע מפשטות דברי התוס' שחש"ו לעולם אינם מוציאים החפץ לחולין, גם לא כשנהגו מן החפץ – לפי שאינם חייבים במעילה. ובקרן-אורה פקפק בדבר, שמא ע"י הנאה מוציאים לחולין ורק בהוצאה אין מעשיהם כלום.
- ד. שלח ביד פקח ונוצר המשלח עד שלא הגיע אצל חנווני – השליח מעל, שהרי אין מעילה במזיד. נחלקו דעות הראשונים האם בטלה השליחות אם לאו.
- נזכר גם השליח – חנווני מעל לכשיוציא.
- כיצד יעשה (המשלח שנוצר, שלא ימעול החנווני) – יחלל את המטבע בכל מקום שהיא, על מטבע או כלי אחר.

היה המשלח שוגג והשליח מזיד; מפירוש המשנה לרמב"ם משמע קצת שאין המשלח חייב, אבל דעת התוס' בקדושין שאפילו אם השליח מזיד מתחילתו – חייב המשלח (עפ"י קרן אורה).

ה. נתן לו פרוטה ואמר לו 'הבא לי בחציה נרות ובחציה פתילות', והלך והביא לו בכולה פתילות או בכולה נרות. או שאמר לו הבא לי בכולה נרות / פתילות, והלך והביא בחציה נרות ובחציה פתילות – שניהם לא מעל; המשלח לא מעל שהרי לא נעשתה שליחותו. והשליח לא כי השינוי ששינה לא היה בשוה פרוטה.

א. השליח, אף כי לא מעל, חייב בתשלומי קרן, כדין מועל פחות משהו פרוטה (כמבואר בב"מ נד). ואולם המשלח – יש להסתפק האם נתחדש בזה דין שליחות לחייב המשלח בתשלומי קרן, אם לאו (עפ"י שיעורי הגר"ש רוזנבסקי קדושין נ אות שצד).

ב. נתן לו שתי פרוטות להביא לו נרות, והביא לו נרות ופתילות – מפורש בתוספתא ששניהם מעלו. ונראה שבעה"ב מעל רק באופן שהביא לו אותה כמות נרות שביקש אלא שהוויילו לו וקנה עמהן פתילות, אבל אם קנה לו כמות פחותה ממה שביקש, הרי השליח מעביר על דבריו והמשלח פטור (עפ"י קרן אורה ד"ה נתן; זבח תודה. וע"ע בשפ"א).

ו. 'הבא לי בחציה נרות ממקום פלוני ובחציה פתילות ממקום פלוני', והחליף המקומות – השליח מעל, שהרי שינה שליחותו בשוה פרוטה.

ז. נתן לו שתי פרוטות עבור פרי / חפץ מסוים, והלך והביא לו באותו הסכום פרי או חפץ שאמר לו ועוד חפץ אחר; השליח ודאי מעל, משום השינוי ששינה. והמשלח – אין הדבר ברור אם נחשב שנעשתה שליחותו אם לאו.

ויש אומרים ודאי לא נעשתה שליחותו, ומה שנסתפקו הוא רק באופן שקנה לו בחצי מן המעות מה שביקש ובחצי האחר לא קנה כלום (ע' קרן אורה. ובוה הסביר דברי רב האי גאון). ואולם אם הביא לו החפץ באיכות ובגודל של הסכום המלא שאמר לו, אלא שהוויילו לו את המחיר ולקח באותו הסכום דבר אחר בנוסף – לפי תנא קמא מעל גם המשלח מאחר ונעשית שליחותו, ולרבי יהודה – לא מעל, שאומר לו אילו נתת כל הסכום היית מקבל טוב הימנו וכך הייתי מבקש, עתה הבאת לי קטן ורע. ואולם בדברים שאיכותם ומחירם קבועים, כגון קטניות – מודה רבי יהודה ששניהם מעלו.

לג. מה הדין במקרים הבאים?

א. המשתמש במעות שהופקדו אצלו, והרי הן של הקדש.

ב. פרוטה של הקדש שנפלה לתוך כיסו.

ג. מי שאמר פרוטה בכיס זה – הקדש.

א. מעות שהופקדו אצל בעל הבית, בין צרורים בין מותרים – לא ישתמש בהם, לפיכך אם הוציא מעל. הופקדו אצל שולחני – אם הפקידו מעות צרורים [באופן המוכיח שאין רצונו שיפתחו, כגון קשורים בקשר משונה או חתומים. ע' ב"מ מג] – לא ישתמש בהם. מותרים – ישתמש בהם, לפיכך אם הוציא לא מעל. כתב רש"י שהמפקיד מעל. וכן הגרסא בס"פ המפקיד. וכן דעת רבנו גרשום, תוס' ורמב"ן. אבל הרמב"ם כתב ששניהם פטורים, שהרי לא שלחו שליח (וכן העתיק הרע"ב. וע' כס"מ בשם ר"י קורקוס; קרית ספר).

חנווני כבעל הבית – דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: כשולחני.

כתבו פוסקים אחרונים: כיום שאנשים רגילים במסחר, דינם כשולחני. ואולם בזמננו יש אומרים שהואיל ורגילים לשמור כספים בבנק, יש על הנפקד להפקידם בבנק ואין לו רשות להשתמש בהם.

ב. פרוטה של הקדש שנפלה לתוך כיסו; כיון שהוציא את הראשונה – מעל. דברי רבי עקיבא. וחכמים אומרים: לא מעל עד שיוציא פרוטה אחרונה.

א. מבואר בתוס' שכוונת רבי עקיבא לספק מעילה שמחויב באשם תלוי לדעת רבי עקיבא. ובספר קרן אורה משמע שמעל ודאי כי משנפלה פרוטה של הקדש לכיסו, מחויב ליטול פרוטה אחת מן הכיס ולהחזירה להקדש, וגם אם היא פרוטה אחרת דינו לחלל הפרוטה שנפלה על פרוטה זו. וכיון שכן, משהוציא פרוטה ראשונה ולא נתנה להקדש – מעל.

ב. הלכה כחכמים. ואולם לכתחילה אסור לו להשתמש בכיס עד שיטול פרוטה ויחלל את פרוטת ההקדש עליה (רמב"ם מעילה ז,ו).

ג. האומר פרוטה בכיס זה הקדש – דינו כפרוטה של הקדש שנפלה לכיס.

אמר 'לא ייפטר כיס זה מן ההקדש' – מודה רבי עקיבא לחכמים שלא מעל עד שיוציא כל הכיס. ונראה שגם לכתחילה מותר לו ליהנות מן הכיס עד פרוטה אחרונה, כמשמעות לשון המשנה. ויש לדקדק מדוע השמיט הרמב"ם הלכה זו (קרן אורה; לקוטי הלכות).

בריך רחמנא דסייען